

Laičko i ekspertno poimanje tehnoloških rizika

Ognjen Čaldarović

Filozofski fakultet, Zagreb

Dejan Škanata

ENCONET International, d.o.o., Zagreb

Sažetak

U radu se raspravlja o dva osnovna pristupa opasnim, tj. rizičnim pojavama. Prvi način, nazvan laičkim i najrašireniji u javnosti, osniva svoje percipiranje i prosudbe na nizu elemenata koji se ne zasnivaju na mjerenjima, klasifikaciji i poznavanju stvarnih dimenzija opasnih i rizičnih pojava. On se osniva na specifičnim vrijednosnim karakteristikama koje se pridaju rizicima kao kompleksnim pojavama. Nasuprot tome, ekspertna prosudba rizika osniva se na mjerljivim elementima, dozama tolerancije i povjerenju u kontrolu opasnosti mjerama tehnoloških sustava. Ekspertno shvaćanje rizik kategorizira, klasificira i određuje granice prihvatljivosti koristeći se različitim metodama. U radu se pokazuje kako navedeni oblici prosuđivanja polaze od različitih pretpostavki, od različitih vrijednosnih sklopova, a ukazuje se i na razloge međusobne netolerancije. Navode se i neke metode ekspertnog uočavanja opasnih pojava i najvažniji procesi o kojima valja voditi računa kada se razmatra tzv. laičko reagiranje na opasne pojave i stanja. U zaključnom dijelu rada ukazuje se na osnovne razloge razlikovanja laičkih i ekspertnih prosudbi rizika te na najvažnije aspekte njihova približavanja.

Ključne riječi: *eksperti, javnost, laici, nesreće, percepcija rizika, procjena rizika, rizik, socijalna teorija rizika, tehnologija, upravljanje rizikom*

1. LAIČKO¹ POIMANJE RIZIKA

1.1 Vrijednosna podloga percepcije opasnosti

Socijalne dimenzije rizika ne svode se samo na ispitivanje intrinzičnih, riziku svojstvenih karakteristika apstrahiranih od realnosti. Istraživanje rizika zapravo je ispitivanje različitih socijalnih karakteristika koje se pridaju nekim dimenzijama našeg okoliša, najčešće tehnološkog, koje smo ocijenili rizičnim odnosno opasnim. Rizici se »socijal-

1 Za razliku od ekspertnog određenja rizika, u literaturi se uobičajilo razlikovati i tzv. laičko određenje rizika. Ovaj nedovoljno precizan termin odnosi se zapravo na procjenjivanje rizika od najšire (laičke) javnosti, kojoj uglavnom nedostaju znanja o ekspertnim prosudbama rizika. No, ovaj pojam (»laik«) nema uobičajeno značenje »neznalice«, budući da je nesumnjivo svaki pojedinac dovoljno sposoban procjenjivati karakteristike i vrste opasnosti u svojem okolišu. Upravo nedostatak ekspertne, nedvosmislene dimenzije procjenjivanja rizika takvo procjenjivanje od strane javnosti približava laičkom procjenjivanju. Međutim, kako ćemo u nastavku pokazati, u ovisnosti o kontekstu, dolazi i do pretapanja uloga različitih javnosti, pa je ova podjela načelnog karaktera. Ona se u svojim posljedicama valoriziranja rizika pokazuje mnogo značajnijom no što bi zapravo trebala biti. No, prvo ćemo raspraviti najvažnije dimenzije koje utječu na procjenjivanje opasnosti. Jedan od najvažnijih elemenata jest vrijednosna komponenta ljudskog ponašanja uključena neizbježno i u procjenjivanje situacija, pa i onih rizičnih.

